

بسم الله الرحمن الرحيم

مای دارس

گروه آموزشی عصر

زیبا ناصرزاده شهرستان بدره

www.mv-dars.ir

درس سوم علوم و فنون، واج آرای و واژه آرای
پایه دهم انسانی مهرماه

زیبا ناصرزاده شهرستان بدره

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

موضوع علم بدیع : بررسی بدیع لفظی و بدیع معنوی است

عواملی که موسیقی لفظی را پدید می آورند **بدیع لفظی** نام دارد

بدیع لفظی: شامل آرایه های **واج آرایه**، سجع، موازنه، ترصیع، جناس، اشتقاق، **تکرار** و تصدیر است.

بدیع معنوی: شامل آرایه های تضاد، تلمیح، تضمین، تناقض، حس آمیزی، ایهام، ایهام تناسب، لف و نشر، اغراق، مراعات نظیر و حسن تعلیل که در سال های بعد با آن ها آشنا می شویم.

مای دارس

گروه آموزشی عصر

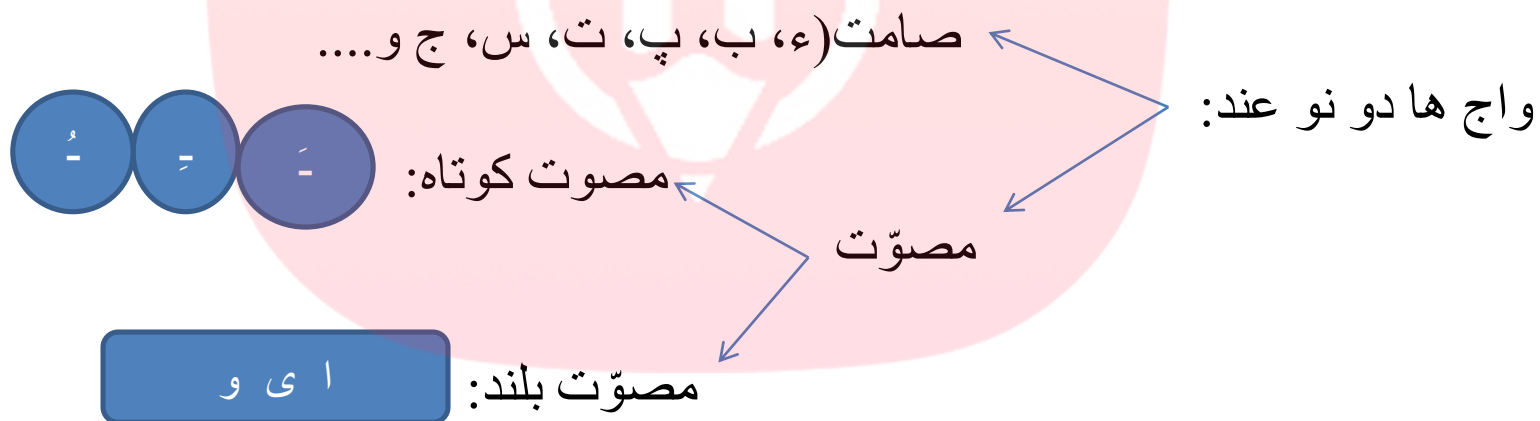
واج چیست؟ واج کوچکترین واحد آوایی زبان است.
مثال:

واج های بر =

ب	-	ر
---	---	---

واج های سرد =

س	-	ر	د
---	---	---	---

واج آرایی: تکرار یک واج (صامت یا مصوت) است به گونه ای که بر موسیقی و تاثیر آن بیفزاید.

مای دارس
گروه آموزشی عصر

شاعران یا نویسندگان متون ادبی یا از تکرار واژه سود می برند و یا از تکرار واج یا آوا بهره می برند؛ گاهی کلّ عبارت یا جمله را تکرار می کنند.

تکرار واج و واژه در زبان عادی پسندیده نیست اما در زبان ادبی، تکرار بر جاذبه، کشش و گوش نوازی سخن می افزاید.
در درس فارسی می توانید نمونه های واج آرای را در شعرها بیابید.

مای درس

گروه آموزشی عصر

زیبا ناصرزاده شهرستان بدره

www.mv-dars.ir

مثال: ریاست به دست گسانی خطاست که از دستشان دست ها بر خداست

واج	دفعات تکرار
صامت «س»	۷ بار
صامت «ت»	۷ بار
ـ	۸ بار

در این بیت تکرار صامت های «س» و «ت» و مصوت کوتاه **ـ** به عنوان یک عامل ایجاد کننده موسیقی نقش موثری دارد. این تکرار را واج آرایی می گویند زیرا در این بیت این واج ها هر کدام چندین بار تکرار شدند.

مای درس

گروه آموزشی عصره
زیبا ناصرزاده شهرستان بدره

مثال دیگر: واج آرای

شبی چون شبه روی شسته به قیر نه بهرام پیدا نه کیوان نه تیر

در این بیت تکرار کدام واج ها بر موسیقی و آهنگ کلام افزوده است؟

تکرار آگاهانه ی صامت «ش» و «ن» و «مصوت کوتاه» در غنای موسیقی و گوش نوازی این بیت موثر بوده است و آرایه واج آرای را خلق کرده است.

واج ها	تکرار
صامت «ش»	سه بار
صامت «ن»	چهار بار
مصوت کوتاه «-»	هفت بار

مای درس

گروه آموزشی عصر

خیزید و خز آرید که هنگام خزان است باد خنک از جانب خوارزم وزان است

تعداد	واج	کدام واج ها در این بیت موسیقی لفظی را به وجود آورده است؟
۷ بار	مصوت «ا»	
۵ بار	صامت «خ»	
۶ بار	صامت «ز»	

تکرار آگاهانه مصوت بلند «ا» و همینطور صامت های «خ» و «ز» به عنوان عامل ایجاد کننده موسیقی لفظی یعنی خلق آرایه واج آرایه است.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.mv-dars.ir

خوابِ نوشین بامدادِ رحیل باز دارد پیاده را از سبیل
در مصراع اول این بیت کلمات آن به وسیله مصوت کوتاه - به همدیگر پیوسته اند و باعث به وجود آمدن موسیقی لفظی یعنی آرایه واج آرایی در این بیت شده اند.
نکته: به تکرار مصوت - در ترکیب های اضافی که پشت سر هم بیایند تتابع اضافات می گویند.

واج آرایی صامت ها از مصوت ها محسوس تر است.

ترکیب اضافی یعنی مضاف و مضاف الیه مثل: کتابِ تاریخ- پنجره کلاس-

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

به بیت های زیر توجه کنید:

ای **جانِ جانِ جانِ جان** ، ما نامدیم از بهر نان برجه، گذارویی مکن در بزم سلطان، ساقیا
مولوی

تکرا واژه «جان» بر موسیقی لفظی بیت افزوده است. و واژه آرایبی خلق شده است.
پس **هستی** من ز **هستی** اوست تا **هستم** و **هست**، دارمش دوست

ایرج میرزا

تکرار واژه «هست» بر موسیقی لفظ بیت افزوده است. در این ابیات تکرار واژه ها داریم و آرایه تکرار یا واژه
ارایی خلق شده است.

خیال روی کسی در سر است هرکس را مرا **خیال** کسی کز **خیال** بیرون است
در این بیت واژه خیال موسیقی لفظی واژه آرایبی را ایجاد کرده است.

آرایه تکرار: تکرار یک یا چند کلمه است در شعر، به گونه ای که بتواند بر موسیقی درونی بیفزاید و تاثیر
سخن را بیش تر سازد.

پس در واج آرایبی ، تکرار واج سبب ایجاد این آرایه می شود ولی در تکرار یک واژه چند بار تکرار می
شود.

آنچه در تکرار اهمیّت دارد جنبه موسیقایی و آوایی سخن است نه شکل نوشتاری واژگان.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

تنگه کافری
شهرستان بدره

chtn.ir

www.my-dars.ir